

1. [Z]awarcie porozumienia obejmującego klauzulę arbitrażową, należy traktować jako czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem mocodawcy. W rezultacie nie jest wówczas wystarczające pełnomocnictwo ogólne odnoszące się jedynie do czynności zwykłego zarządu (art. 98 zd. 1 k.c.).

2. Klauzula [arbitrażowa – wstawienie własne] (...), umieszczona w umowie zasadniczej (np. umowie dzierżawy), nie należy do postanowień tej umowy zasadniczej, a jej treść i skuteczność prawna powinny być rozpatrywane samodzielnie (autonomicznie). Oznacza to, że do skutecznego zawarcia umowy zasadniczej i porozumienia obejmującego zapis na sąd polubowny niezbędne byłoby udzielenie innych postaci pełnomocnictw. O ile dla zawarcia umowy dzierżawy mogłoby być wystarczające pełnomocnictwo ogólne (art. 98 zd. 1 k.c.), o tyle w zakresie zapisu na sąd polubowny niezbędne byłoby co najmniej tzw. pełnomocnictwo rodzajowe (art. 98 zd. 2 k.c.).

**Postanowienie Sądu Najwyższego
z dnia 13 lutego 2004 r.
II CK 451/02**

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)
SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)
SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Warszawie Oddziału Terenowego w P. obecnie Agencja Nieruchomości Rolnych w Warszawie Oddział Terenowy przeciwko Bogdanowi Kazimierzowi A. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 13 lutego 2004 r., kasacji strony powodowej od postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 5 lutego 2002 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powód – Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP) dochodziła m.in. od pozwanego K. A. w postępowaniu nakazowym zapłaty należności w wysokości 13.917,14 zł z odsetkami, stanowiącej wartość nie zapłaconego czynszu dzierżawczego. Nakaz zapłaty, obejmujący dochodzoną kwotę, został wydany m.in. przeciwko pozwanemu w dniu 12 kwietnia 1999 r. Nakaz ten został następnie uchylony postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 18 maja 2001 r. Postanowienie to zaskarżyła strona powodowa, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego i wносиła o jego uchylenie w całości oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. W ocenie skarżącej strony powodowej, osoba podpisująca umowę dzierżawy z dnia 16 sierpnia 1994 r. w imieniu AWRSP, nie była umocowana do dokonania czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu, do których należy zaliczyć również zapis na Sąd polubowny.

Oddalając zażalenie strony powodowej, Sąd Okręgowy ustalił, że strony zawarły umowę dzierżawy nieruchomości w dniu 16 sierpnia 1994 r. i w § 19 tej umowy poddały rozstrzygnięcie wszystkich mogących powstać sporów na tle tej umowy sądowi polubownemu. Wniesiony przez powodową Agencję pozew o zapłatę obejmował czynsz dzierżawny i dlatego w zakresie tego sporu kompetentny był sąd polubowny, zgodnie z § 19 umowy z 1994 r. W niniejszej sprawie strona pozwana skutecznie podniosła zarzut istnienia zapisu na sąd polubowny (zgodnie z art. 202 k.p.c.), dlatego należało odrzucić pozew wniesiony przez powodową Agencję (art. 199 § 1 pkt 4 k.p.c.).

Analizując treść postanowień § 22, 23 i 27 statutu AWRSP, stanowiących załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 marca 1992 r. w sprawie nadania statutu AWRSP (Dz. U. z 1992 r., Nr 80, poz. 409 ze zm.) oraz treść zarządzenia Prezesa Agencji nr 8 z dnia 26 maja 1992 r., Sąd Okręgowy doszedł ostatecznie do wniosku, że umieszczenie klauzuli o zapisie na sąd polubowny we wzorze umowy (dzierżawy), stanowiącym załącznik do wspomnianego zarządzenia, należy traktować jako udzielenie pełnomocnictwa szczególnego, m.in. do dokonywania zapisu na sąd polubowny dla upoważnionych osób, w tym też – dla Dyrektorów Oddziałów Terenowych Agencji.

W kasacji powoda podniesiono zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. (w wyniku braku wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz niewyjaśnienie podstawy prawnej postanowienia o ograniczenia tego obowiązku do przytoczenia art. 397 § 2 k.p.c.). W ramach podstawy przewidzianej w art.

393¹ pkt 1 k.p.c. podniesiono zarzut naruszenia błędnej wykładni § 23 statutu AWRSP, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Prezesa AWRSP z dnia 16 czerwca 1992 r. w sprawie nadania statutu AWRSP (Dz. U. z 1992 r., Nr 24, poz. 104 ze zm. w związku z § 27 statutu oraz art. 98 k.c.) w wyniku uznania, że w świetle § 23 i 27 statutu doszło do skutecznego zawarcia między stronami porozumienia obejmującego zapis na sąd polubowny.

Wskazując te zarzuty, skarżący wnosił o zmianę zaskarżonego postanowienia i uwzględnienie powództwa, ewentualnie – o uchylenie tego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Należy na wstępie podkreślić, że nie może być brany pod uwagę w postępowaniu kasacyjnym zarzut naruszenia § 2 zarządzenia nr 8 Prezesa AWRSP z dnia 26 maja 1992 r. Zarzut ten został umieszczony wprawdzie w grupie zarzutów naruszenia prawa materialnego (art. 393¹ pkt 1 k.p.c.), a tymczasem z pewnością wspomniane zarządzenie nie było aktem normatywnym, także w okresie jego wydania. Taki charakter prawny tego aktu nie wynika wprost z uzasadnienie zaskarżonego postanowienia. Co więcej, nie tylko nie podano miejsca i sposobu jego publikacji, ale brak go nawet w aktach sprawy.

Istotą sporu stało się zagadnienie skuteczności udzielonego przez stronę powodową – Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa Dyrektorowi Oddziału Terenowego Agencji umocowania do zawarcia z pozwanym dzierżawcą porozumienia obejmującego zapis na sąd polubowny (art. 697 k.p.c.). Postanowienie dotyczące zapisu na sąd polubowny (tzw. klauzula arbitrażowa) zostało zawarte w treści § 19 umowy dzierżawy zawartej między Agencją i pozwanym dzierżawcą w dniu 16 sierpnia 1994 r. Klauzula arbitrażowa przewidywała to, że wszelkie spory mogące powstać w trakcie wykonywania umowy dzierżawy, strony postanawiają poddać rozstrzygnięciu sądu arbitrażowego ustanowionego ad hoc. W kasacji strona powodowa (wydzierżawiający) kwestionował skuteczność prawną wspomnianej klauzuli arbitrażowej z tej racji, że umowa dzierżawy i umieszczone w nim porozumienie zawierające klauzulę arbitrażową zastały zawarte jedynie na podstawie pełnomocnictwa ogólnego, udzielonego Dyrektorowi Oddziału Terenowego, gdy tymczasem to ostatnie porozumienie wymagało pełnomocnictwa szczególnego.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2002 r., III CZP 8/02 (OSNC 2002, nr 11, poz. 133) stwierdzono, że pełnomocnictwo ogólne nie jest wystarczające do sporządzenia

porozumienia obejmującego zapis na sąd polubowny. W uzasadnieniu tej uchwały trafnie wyjaśniono, że zapis na sąd polubowny wywiera bezpośredni wpływ na sposób realizacji ochrony prawnej przysługującej stronie. Doniosłość tego zapisu i jego skutki procesowe są więc na tyle poważne, że **zawarcie porozumienia obejmującego klauzulę arbitrażową, należy traktować jako czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem mocodawcy. W rezultacie nie jest wówczas wystarczające pełnomocnictwo ogólne odnoszące się jedynie do czynności zwykłego zarządu (art. 98 zd. 1 k.c.)**. Zawarcie przez pełnomocnika umowy o poddanie sporu rozstrzygnięciu przez sąd polubowny wymaga zatem co najmniej ustanowienia tzw. pełnomocnictwa rodzajowego, a więc – określającego czynności prawne objęte umocowaniem. Może być też dokonane przez pełnomocnika legitymującego się upoważnieniem do dokonania konkretnej czynności (pełnomocnictwem ad actum).

Sąd Okręgowy przyjął, że umieszczenie klauzuli arbitrażowej we wzorze umowy dzierżawy, stanowiącym załącznik do zarządzenia wydanego przez Prezesa AWRSP, należy traktować jako udzielenie pełnomocnictwa szczególnego dla osób uprawnionych do zawarcia umowy dzierżawy, także do dokonywania zapisu na sąd polubowny ze skutkiem dla mocodawcy (strony powodowej). W ocenie Sądu drugiej instancji, wniosek taki „wypływa z faktu obowiązywania zarządzenia nr 8/92 w stosunkach wewnętrznych Agencji i obowiązku przestrzegania określonych w nim zasad przez pracowników AWRSP”.

Takie stanowisko Sądu Okręgowego budzi zasadnicze zastrzeżenia. Z obszernego uzasadnienia, poświęconego zarządzeniu nr 8 z dnia 26 maja 1992 r. i jego zmianom, nie wynika wprost prawna ocena tego aktu Prezesa Agencji i dołączonych do niego załączników. W uzasadnieniu wspomina się, że „wzory umów (dzierżawy) stanowiły część integralną zarządzenia nr 8”. W innym miejscu stwierdza się fakt „obowiązywania zarządzenia nr 8/92 w stosunkach wewnętrznych Agencji”. Nie wiadomo zatem, czy chodziło tu o jakąś postać wzorca umownego w rozumieniu art. 384 i n. k.c., czy o jakiś inny akt (np. instrukcyjny), w którym mogłoby być skutecznie zawarte oświadczenie woli Prezesa Agencji, zawierające umocowanie m.in. dla Dyrektorów Oddziałów Terenowych do zawarcia w imieniu Agencji porozumień dotyczących zapisu na sąd polubowny. Należy też zwrócić uwagę na to, że w aktach sprawy w ogóle brak tekstu analizowanego przez Sąd Okręgowy tekstu zarządzenia nr 8 Prezesa Agencji z dnia 26 maja 1992 r., pozwalającego zweryfikować zasadność przyjętego przez ten Sąd stanowiska w zakresie reprezentacji Agencji do zapisu na Sąd polubowny.

Z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wynika wniosek, że Sąd Okręgowy łącznie traktuje zagadnienie udzielenia pełnomocnictwa dla zawarcia umowy dzierżawy nieruchomości Agencji i dokonania zapisu na sąd polubowny. W powoływanej już uchwale Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2002 r. (III CZP 2/02) trafnie wyeksponowano stanowisko o autonomicznym charakterze klauzuli arbitrażowej. **Klauzula ta, umieszczona w umowie zasadniczej (np. umowie dzierżawy), nie należy do postanowień tej umowy zasadniczej, a jej treść i skuteczność prawna powinny być rozpatrywane samodzielnie (autonomicznie). Oznacza to, że do skutecznego zawarcia umowy zasadniczej i porozumienia obejmującego zapis na sąd polubowny niezbędne byłoby udzielenie innych postaci pełnomocnictw. O ile dla zawarcia umowy dzierżawy mogłoby być wystarczające pełnomocnictwo ogólne (art. 98 zd. 1 k.c.), o tyle w zakresie zapisu na sąd polubowny niezbędne byłoby co najmniej tzw. pełnomocnictwo rodzajowe (art. 98 zd. 2 k.c.).**

W rezultacie należy uznać za trafny zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Uzasadnienie zaskarżonego postanowienia nie zawiera bowiem wszystkich, niezbędnych wymogów przewidzianych w tym przepisie. Chodzi tu przede wszystkim o brak konsekwentnych ustaleń dotyczących prawnego charakteru zarządzenia nr 8 Prezesa Agencji. Co więcej, brak treści tego zarządzenia w aktach sprawy w ogóle uniemożliwia przeprowadzenie kontroli trafności stanowiska Sądu Okręgowego, opartego przecież w głównej mierze na postanowieniach tego zarządzenia. W tej sytuacji nie sposób w ogóle skonstatować, czy istniały wystarczające podstawy do stwierdzenia udzielania przez Prezesa Agencji m.in. dla Dyrektora Oddziału Terenowego umocowania także do zawierania w imieniu Agencji porozumień obejmujących zapis na sąd polubowny. Innymi słowy, nie wiadomo, czy Dyrektorowi Oddziału Terenowego udzielono skutecznie – jak przyjmuje Sąd Okręgowy – pełnomocnictwa szczególnego w omawianym zakresie i dającego się wyprowadzić z treści wspomnianego zarządzenia nr 8 (art. 98 zd. 2 k.c.).

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy, uznając kasację za uzasadnioną, uchylił na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Źródło: Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego